

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIO QUINZENAL

ANY XI. NUM. CCXXIV — Gener XVI — MCMXXV

Preu: 50 cèntims

SUMARI

Salomé, per R. Rucabado.—Moralitats i Pretextos, per J. M. López-Picó.—Balanç d'un quart de segle: Excursió de plaer pels camins de la prosa, per C. A. Jordana.—*Poesia catalana*: El pas entre les roses, per Octavi Saltor.—Del sentiment matemàtic, per Joan Planella.—Aportacions: L'humorisme (fragment), per Luigi Pirandello (Trad. A. Esclasans).—Almanac.

ADMINISTRACIÓ: RAMBLA DE CATALUNYA, 125

BARCELONA

"Els Nostres Classics"

Biblioteca de divulgació
dels antics autors catalans

4 volums anuals de 160 pàgines
acuradament editats

Subscripció:

Edició corrent 14 pessetes anuals
Edició en paper de fil 48 pessetes anuals
Exemplar solt 3'75 pessetes

Lloc de subscripció:

LLIBRERIA ITALIANA
Rambla de Catalunya, 125

Societat Catalana d'Edicions

Administració:

Llibreria Puig i Alfonso
Plaça Nova, 5
BARCELONA

Venda a totes les llibreries

La Nouvelle Revue Française

3 Rue de Grenelle

PARIS (VI)

IL CONVEGNO

Rivista di letteratura
e di arte

Via Borgo Spesso 7
MILANO

La Revue de Genève

Directeur: Robert de Traz

Pour tous renseignements s'adresser
à la S. A. des Editions «Sonor»

46 rue du Stand
GENÈVE

INTENTIONS

7, RUE DE L'ODÉON

PARIS (6)

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY XI. NUM. CCXXIV — GENEER XVI — MCMXXV

SALOMÉ

Demana el cap, Salomè, filla. Demana la testa. Aquest home es fica en política.

Anar a dir al Tetrarca que si li és lícit o no li és lícit tenir-me, això es entrar allà on no li demanen: això és fer política.

Qui no està amb el Tetrarca està contra el Tetrarca, i qui està contra el Tetrarca fa política anti-tetrarquista.

Gosar parlar de mí, d'Herodíes, sense respecte a aquella a qui el sobirà estima, això és sedició pura. Contra aquesta gosadia hi han lleis a Judea, i si no hi han lleis hi hauran dances.

Ja fa temps que jo ho veia que aquells aplegs prop del Jordà eren assemblees de conspiradors. Ja fa temps que li deia jo al meu cunyat que aquells bateigs eren reunions subversives.

Té: ara la pertorbació és ficada a dins la Tetrarquia. Hom repta al sobirà, al poderós que pot fer si li acomoda, rebatejar-los tots en un Jordà de sang. (Es home per a fer-ho: li ve de família).

Que n'ha de fer, si al qui mana li plau juntar-se amb sa cunyada? Que s'aparelli ell amb qui vulgui. Ço que és intolerable és que vulgui tenir per qui és son príncep altra mirada que la d'un ull sumís.

Qui no aplaudeix al príncep, el desacredita. Qui no el mira amb ull suau, labora contra el seu prestigi i la glòria. I fer això és matèria política.

Demana el cap, Salomè, demana la testa de Joan. Així s'acabaran les celles rectes i les parpelles fixes.

R. RUCABADO.

MORALITATS I PRETEXTOS

AMB MOTIU DE LA ENQUESTA
DE LA SENYORA JACOBSEN

Curiós intent de teoritzar a la segura, amb bagatge documental inèdit sobre la psicologia de la poesia lírica.

Excel·lent punt de partida l'admesa fórmula que les vocacions literàries es caracteritzen per estats d'ànima inèdits més que per els temes de la inspiració o per les formes de realització.

Passem l'escull dels comentadors superficials acostumats a confondre el procés sintètic de la veritable creació amb les abstraccions.

I a pesar de tot, arribarem, però, a trobar que les investigacions sobre la psicologia de la poesia lírica es nodreixen de la bona disposició amb que els poetes—nom, cognoms, pseudònims i tics personals—agencin una mentida gentil la qual altrament, no serà pas gaire lluny de la sinceritat.

Hi ha la part de misteri, part divina, gosaríem dir, dolorosa i joiosa i així gestada, de la creació poètica i la part d'ofici.

De la primera no en sabem res sino el desplegament i el crit de la neixença.

Quant a l'ofici, tota la vida l'esmercem a depurar el nostre aprenentatge. I cada dia costa més i som més exigents davant de la feina bona i ben feta.

NOVES VEUS

Remarcava Pierre Maurice Masson a la *Revue de Fribourg* l'any 1910 i ara es recordat a l'*Anthologie des écrivains morts a la guerre* la qualitat ennoblida de la poesia d'August Angellier coneixedora per l'us freqüent de l'adjectiu alt i alta.

Detalls d'aqueixa mena, descobreixen, examplen i fixen les valors de les personalitats que la crítica distreta i massa immediata acostuma negligir.

Avui, de la poesia de l'Angellier podriem dir el que digué el poeta del seu amor:

Cet amour qui n'est grand qui parce qu'il élève...

Demà, de l'obra de joves, primiciers ara en la emulació de les lletres, podrem dir-ne un comentari complet a base de qualitats el llevat de les quals és ja en les primeres obres incipients.

Així, i a pesar de tot, la clara finor anticonfessionaria del poeta Sebastià Sanchez-Juan el qual en el primer llibre ha fixat aquesta inspiració:

PLOU

Els terrats s'escorren l'or de les soleiades mortes.
El meu cor esdevé un abeurador d'ocells.

Així també en el primer llibre, *Domassos al sol*, de Jaume Agelet i Garriga, per dins de la mida poètica enumerativa a la manera de Joan Alcover, per dins també de l'atur contemplatiu pujolià i més enllà del comiat pijoanesc en deixar els pastors per la pietat dels moderns dolors, trobem el senyal personal reeixit d'associacions com la de les campanes i els estels glassats; la flama esmolada d'un llum a l'hivern; la dolor espessa com un glaç; el cel coent d'istiu, etc.; de moments actius com aquest:

*...farem claror
quan a dins del pit
durem l'escalfor
del Pa beneit*

(remarquem que de la pageseta, del Francesc Pujols, qui tot ho veu mes clar quan ve de combregar, som al fer claror nosaltres mateixos, del novell poeta), i de represes felicíssimes del sentit directe de la naturalesa, vista per l'home de cultura i de viatges i d'inquietuts insadollades, en poesies com la darrera del recull *Ara baixen les ramades* digna del Cançoner de Josep Pijoan posat al dia.

I trobem ja l'exemplaritat, que diríem de fixació antològica, d'aquests versos:

*Al matí es desvetlla el mar
tot fresc com una mirada.
Degota llum l'horitzó,
matinegen les onades,
passa el vaixell vincladiç
i tot carregat d'albada.*

*Es mou el blau enjoiat
i som feliços com l'aigua.
El cel llisca tremolós,
la mar s'obre confiada
i es va tornant, sota el sol,
untuosa, plena i blanca.*

Noves veus, eternes veus; avui intentem endevinar-ne la plenitud futura per mitjà d'indicis com el detall de l'adjectiu que retreiem.

Benaurada l'obra que a la maduresa no rebutja qualificatius ennoblidors com alt, alta.

CRÍTICA I CRITICS

De vegades el retrat que us ha estat demanat per al diari o per al periòdic, sembla que excusi el comentari de la vostra obra.

Bagatge literari dels critics? Un bon àlbum de fotografies.

RURALISME

Quan era jovenet i anava els istius a fora, de la vida del poble a totes hores i sense que li en fugís minucia m'en informava una velleta tullida, immòbil al llit feia mes de deu anys, la qual aixís i tot coneixia per el ressó de les passes el vianant del carrer, per les olors que li arribaven la qualitat del foraster, hoste dels veïns i per el report que li feien dels plec del mocador gran de l'avia de cal adroguer, l'estat d'esperit de l'hereu i de la jove.

Un tullit enllitat d'anys. Veus-aquí la millor font documental, novel·listes i poetes del ruralisme naturalista.

NOTA DE CATALEG

Hi ha llibres, com la novel·la *Mes amis* d'Emmanuel Bove dels quals indistintament i sempre hom jutja que els calia guanyar un primer premi que no han guanyat.

J. M. LÒPEZ-PICÓ

BALANÇ D'UN QUART DE SEGLE

EXCURSIÓ DE PLAER PELS CAMINS DE LA PROSA

TOT ÉS RELATIU

Ja en emprendre l'excursió que comprèn totes les altres, l'excursió al llarg del temps que s'anomena vida, m'adonava—com tothom—que tot és relatiu. En emprendre una excursió en què algú pot tenir l'amabilitat d'acompanyar-me, no m'acontento d'adonar-me de la relativitat de les coses; em sento obligat a fer que els altres se n'adonin. En efecte: tot és relatiu, i cal no oblidar-ho si hom vol recórrer serenament els camins de la prosa catalana. Això vol dir que hom ha de situar bé els seus punts de vista i canviar-ne la situació sempre que la clara visió de les coses ho demani. I a cada punt de vista, l'immòbil observador ha d'establir acuradament les distàncies i els nivells, sense cansar-se de les comprovacions i comparances.

Si comparem la literatura catalana amb qualsevol de les grans literatures estrangeres, aviat ens sentirem decebuts. La nostra decepció serà més profunda, si limitem les nostres comparances al camp de la prosa. Tenim molts de prosistes que es dediquen a escriure *proses*—la qual cosa, a primer cop d'ull, pot semblar enraonada. A la segona ullada, hom veu clarament que una composició que no es pugui anomenar

amb un nom més concret que el de *prosa*, no pot arribar a ésser bella; a tot estirar, s'haurà d'acontentar d'ésser bonica. Tenim molts de contistes; però molt pocs contistes que sàpiguen contar. I els novel·listes es pot dir que no hi són. En català s'han escrit una gran novel·la i unes quantes novel·les excel·lents; però no es pot dir que tinguem un gran novel·lista. Si de cas, fóra el novel·lista d'una sola novel·la. La nostra prosa literària dóna una collita migradíssima. Convé dir-ho per tal de contrarestar la nostra tendència a exagerar la nostra importància.

Però l'home és empès i estirat per tot un feix de tendències contradictòries, i els catalans som tan homes com els altres. No sols convé dir el que abans he dit. Cal dir altres coses que serviran per contrarestar la nostra tendència a rebaixar particularment i concretament les mateixes coses que hem exalçat d'una manera general. Mants obstacles dificulten l'avançament i l'expansió de la nostra literatura. Alguns d'ells tal vegada romandran sempre en llur paper d'obstructors; d'altres n'hi ha que són efímers i desapareixeran. A part d'això, la moderna literatura catalana no

ha passat encara per cap període de plenitud; comença tot just a créixer. Si la prosa catalana no ha tingut la sort del vers (dos grans poetes) o del teatre (un gran dramaturg), fa no gens menys una creixença ràpida.

Tot ben mirat i sospesat tenim més motius de satisfacció que de queixa. Es cert que no tenim cap gran novel·lista; tampoc l'ambient no és gens favorable a la seva aparició. Es veritat que no comptem amb gaires bons contistes; però en tenim alguns d'excel·lents. Així en les altres coses. La nostra prosa s'ha enriquit de matisos i tendències; parers diversos l'han treballada; artistes filòlegs li han donat l'estabilitat mínima indispensable. Avui, si hom considera la literatura catalana, o millor: la prosa—ja que hom (o sigui jo) considera la prosa, i, en referir-se al conjunt de la producció, ha de recolzar damunt el caràcter relatiu de la seva valor, pot, en canvi, seguir un criteri relativament absolut en considerar cadascun dels prosistes; perquè si n'hi ha ben pocs que arribin al nivell dels grans mestres estrangers, alguns n'hi ha; els quals no trobarien tal vegada un lloc en una antologia universal, però mereixerien de tenir-l'hi.

ELS ÍNTIMS AMICS DE LA NATURALESA

Llur amistat amb la Naturalesa em fa agrupar els noms de Víctor Català, Prudenci Bertrana i Joaquim Ruyra. Cadascun l'ha estimada i ens l'ha fet sentir d'una manera diferent; cap d'ells no ha oblidat que l'home n'és encara—com, abans d'ell, el seu il·lustre avantpassat el simi—l'ornament principal i indispensable. Altres consideracions encara m'han fet agrupar aquests tres escriptors i precisament en la successió enumerada. Tots tres atenyeren personalitat literària abans que la llengua catalana hagués sentit la influència decisiva d'En Fabra. Tots tres són escriptors filològicament comarcals i han tingut l'avantatge de no haver de debatre's dins la xarxa de barbarismes que ha envoltat els escriptors barcelonins fins no fa gaire. Davant el progrés filològic en el seu aspecte científic, Víctor Català, En Bertrana i En Ruyra reaccionen diferentment; més ben dit, l'únic que reacciona és En Bertrana. Aquest va seguint el millorament del llenguatge i s'assimila el millorament; Víctor Català, en canvi, roman fidel al seu lèxic, a la seva sintaxi deficients; En Ruyra es troba en el cas curiós de no haver de millorar-se; anava més endavant que el progrés i aquest acaba tot just d'atrapar-lo.

Víctor Català estima asprament la Natura i asprament us la fa estimar. Les seves descripcions muntanyenques s'entrelliguen als estats d'ànim dels personatges i s'incorporen íntimament a l'acció. En resulta una prosa palpitant, plena de força, que ha tingut la més alta concreció en *Solitud*, la millor novel·la de la nostra literatura moderna. Víctor Català crea els seus personatges complets, i aquests semblen talment posseïdors de lliure albir. En una novel·la com *Solitud*, tota acció, és encara més admirable que aquesta s'avinqui perfectament amb uns actants tan bellament individualitzats. Sembla que l'aspra amistat entre Víctor

Català i la Naturalesa obliga aquella a situar asprament els arguments. L'obliga, almenys, a allunyar-los de Barcelona. Víctor Català tingué un dia l'original pensada de situar-hi un drama rural (*L'Explosió*) i el resultat de la pensada és un conte molt fluix. En *Solitud*, en canvi, l'acció no pot estar més ben situada. En plena naturalesa, i la Naturalesa comenta, com un chor de tragèdia, a través dels estats d'ànim del personatge central, *la Mila*. En un altre ambient, el problema espiritual de la dona negligida, en gran part un problema fisiològic, tal vegada s'hauria resolt vodevilesca. En l'ambient de *Solitud*, entre el cel i les fondalades, entre *el pastor i l'Anima*, ni l'escriptor ni el lector tolerarien subterfugis mesquins, i es senten naturalment arrossegats a la tragèdia.

No cal dir que Víctor Català és un contista admirable. *El pastor, Agonia (Drames rurals); El calvari d'En Mitos, Contraclaror (Caires vius); Animes mudes (Ombrívols); Enaiguament, Substitució (La mare balena)* ho proven a bastament. Ho referma *Els centaures*, que ens assegura que Víctor Català continua en ple gaudi de les seves qualitats i dels seus defectes. Perquè Víctor Català poseeix una llarga col·lecció de defectes. He parlat abans del seu lèxic, de la seva sintaxi deficients. Entropessa sovint en frases fetes, vorejant el vulgar. Un realisme mal entès fa caure aquest escriptor en [provincianismes: un dels seus contes més bells, porta el títol de *Nochebuena*; el personatge central—i català—d'un altre conte es diu *Nieves*. En fi, una pruïja incomprendible de detallar les coses menys detallívols fa assistir massa sovint el lector a espectacles fastigosos.

Si us poseu en relació amb la Naturalesa per l'amable mitjanceria d'En Prudenci Bertrana no tindreu d'anar amb l'ai al cor ni rebreu cap mena de sotrac. Ni tan sols una solellada—si llegiu a l'ombra—atrapareu. Es fàcil, en canvi, que, encara que us trobeu en un lloc desagradable, les narracions silvestres d'En Bertrana us envoltin d'impressions amables. Sentireu la fresca de l'ombreta, i les aromes de les plantes acabaran de refrescar-vos. I endevinareu vora vostre la simpàtica figura del narrador, ple d'una bonhomia casolana que no té res d'estar per casa.

En altres temps En Bertrana escrivia novel·les. *Nàufrags, Josafat* (petita edició catalana de *Nôtre Dame*) són belles novel·les on es mouen personatges que tenen sang a les venes i a les artèries. Ara precisament que la seva prosa s'ha afinat i embellit, En Bertrana ha deixat d'escriure novel·les. Hom pot imaginar-se una pila de motius que expliquin aquesta conducta, però no pot deixar de lamentar-la. Hom pot consolar-se amb aquells contes i aquelles narracions amarats d'una ironia amable, de fibló esmussat. En una antologia de prosa catalana jo posaria en un lloc d'honor la narració *Forànties gironines (El meu amic Pellini, etc.)*

En Ruyra i la mar s'entenen perfectament. L'escriptor s'ha encarregat bé prou de defensar-la dels atacs enemics per boca de *Temme*, el dolç i ferm minyó pescador. Qui estimi la mar ha d'estimar En Ruyra a la for-

ça. Al llarg de l'obra de l'eminent prosista trobareu la salabor i els bons aires marins o sentireu almenys la remor majestuosa i companyonívola de l'element més simpàtic de la naturalesa.

Tal vegada la contemplació dels amples horitzons ha donat a En Ruiria una visió més clara de la realitat que els altres mortals no tenim. Em refereixo, naturalment, a la realitat mitja de les coses; ningú no pot estar segur de veure la realitat d'una manera realment objectiva. En algun lloc, no fa gaire, he vist atribuïda a un periodista brillant l'afirmació següent: «En Ruiria no sent el camp. És (En Ruiria) massa fotogràfic.» Fotogràfic? Jo crec que això és un elogi, si afegim que En Ruiria, fotògraf, obté només fotografies belles. Un bon fotògraf ha de sentir; la màquina no sentirà per ell. Per copsar la realitat no basta de destapar l'objectiu. La realitat té una ànima elusiva que s'esmuny pels raigs de la llum i va saltant de l'un a l'altre. En Ruiria no és—com un mal fotògraf—un simple detallista; és, com Maupassant—tan diferent d'ell en altres coses,—un pur realista. Ho comprendreu quan llegireu *La parada*, si mai us heu llevat, nit encara, d'amagatotis, ardit i tremolós ensems, i heu assistit més tard al desvetllament de la terra i de tot el que s'hi cria. I en llegir *La basarda*, perquè sentireu la grapa de l'ombra com aquell dia en què la fosca us sobtà pels camins solitaris. I, encara, quan sentireu els carros pel carrer de Ciutadans sense necessitat d'anar a Girona—només llegint un passatge d'*El primer il·lustre d'amor*.

Si em veïés obligat a triar, posat davant els tres volums (*La Parada*, *Pinya de rosa*) en què En Ruiria ha aplegat els seus treballs en prosa, jo triaria *El malcontent* i els tres contes sentimentals agrupats sota el nom de *novel·letes* al primer volum de *Pinya de rosa*. La prova del sentimentalisme és la més forta a què es podia sotmetre un escriptor com En Ruiria, d'un cristianisme clerical. Ell se n'ha sortit bellament. Sobre tot en *La Fineta* i en *Garet en l'enramada*, el sentimental i el bell han fet una estreta aliança.

ELS NOSTRES CLASSICS

Em permeto de donar aquest nom, ara de moda, als escriptors Josep Carner, Carles Riba i Josep Maria Lòpez-Picó. Aquests tres, més que ningú, han incorporat en obra viva els guanys filològics pacientment catalogats i amagatzemats en gramàtiques i diccionaris. En un altre sentit encara, trobo que el nom de clàssics els escau, si donem a la paraula una significació limitada. Posseeixen evidentment l'amor a la veritat i el sentit de la mesura. Val a dir que En Lòpez-Picó cerca la veritat per camins tortuosos i li plauen les mesures estretes en què la veritat és comprimida. A aquests tres noms cal afegir el de Llorenç Riber, tot i la seva exuberància, la qual, però, no es vessa mai en torrentada sinó en sortidor.

En Carner és el perfecte estilista; en ell, la idea i l'expressió serveixen una harmonia justa. Si mireu com us diu les coses, veureu tot d'una que no es podien dir

d'una altra manera. Com que posseeix una tan bella manera de dir, tant s'us en donarà que us digui una cosa com una altra. Sigui el que sigui, sempre pensareu que era precisament allò que desitjàveu sentir. En Carner contista, al llarg d'un argument prim com un fil, va teixint paraules i us confecciona un meravellós tapís. Meravellós de més d'una manera. No és d'una bellesa estàtica; les figures s'hi mouen graciosament i de vegades, dolorosament. En Carner té una ironia fina com un estilet; l'humorisme lleu, que acompanya la ironia, molt sovint no basta a amorosir la ferida. En l'obra d'En Carner és molt difícil de triar. Per la meua part, si en *Les planetes del verdum* encara triaria (de moment i sense pensar-m'hi: *La processó al carrer de Montcada*), prefereixo d'agafar en bloc *La creació d'Eva* i els altres contes. Fins no fa gaire, En Carner—personatge polinomial—ha escrit un article diari a «La Veu de Catalunya». No cal fer l'article d'aquests articles. Qualsevol d'ells us obligarà a pensar, a sentir, a somriure; us inquietarà; finalment, us deixarà satisfet—no de vós, ben entès. No es pot demanar més.

En Carles Riba és un altre estilista perfecte. La seva prosa marca un ritme precís; les paraules es situen en una justa ponderació d'equilibri tot al llarg de la idea que neix. La bellesa presideix l'enorme tasca del polígraf; poeta condensat, crític perfecte, narrador simpatitzant d'aventures infantils, traductor políglota. La prosa, tan clara, d'En Riba, encara ho sembla més quan el tema no l'obliga a parlar com a tècnic. En les seves traduccions principalment, tots els que cerquen fatigosament la precisió en els mots i els significats poden valorar la seva tasca d'artista filòleg. Ell i En Carner han posat els catalans en possessió d'una bella col·lecció d'obres mestres d'escriptors estrangers.

Jo compararia—sóc amic de les comparances, encara que siguin odioses—la prosa d'En Lòpez-Picó a una pastilla d'extracte; la qual pastilla hom ha de passar-se repetidament per la boca abans de començar-hi a trobar la substància. Aquesta performança implica una dilució; però si està bé que el lector la faci, perquè altrament no hi entendria res, no és de desitjar que En Lòpez-Picó dilueixi la seva prosa; diluïda, ja no seria la bella prosa que és. És veritat que els mots que la formen desfilen davant els ulls del lector d'intel·ligència normal com una bella corrua de signes algèbrics davant els ulls de l'alumne que ha copsat tot just els rudiments de l'àlgebra. El lector ha de fer un esforç que el fatiga. Les idees no se li revelen al llarg de la lectura; se li revela tan sols llur existència darrera el tel dels mots, i ell es decanta a considerar els mots com obstacle. En Lòpez-Picó té el gran defecte de no poder ésser banal, i això el privaria tal volta d'escriure una bona novel·la. Els contes mateixos de l'autor constant de moralitats i pretextos no són més que pretextos per explicar moralitats. Però els pretextos són bells i les moralitats són bones. Trobareu una mostra bastant completa de Lòpez-Picó prosista en el llibre *Lleures barcelonins*. No cito cap dels treballs que el componen perquè els tindria de citar tots.

ELS DANDIS

Un dandi té sempre més de presumit que d'elegant. Per més que vulgui fer-se l'indiferent, no es pot estar de mirar-se, tot passant, als vidres dels aparadors, de mirar de cua d'ull els altres mortals amb l'esperança de veure pintada a llur rostre l'admiració que les seves performances desperten. Dins les lletres catalanes hom remarca dos casos interessants de dandisme. El primer dandi, a la fi d'una metamòrfosi pejorativa, ha quedat convertit en l'actual escriptor espanyol Eugenio de Ors. El segon dandi, Josep Maria Junoi, té, des del punt de vista nacional, totes les meves simpaties.

És una mica difícil de parlar de Xènius d'una manera justa. Abans i ara, el nostre xovinisme—atenuat i disculpable—ha agafat pel seu compte la personalitat del més acreditat confeccionador de glosses. Abans, tothom tenia un cert interès desinteressat a inflar la bomba. Era bonic de tenir entre nosaltres un gran pensador—i la bomba s'inflava no sols per la pròpia força expansiva, sinó també amb el buf dels altres. De mica en mica la bomba anà pujant i a la fi va arribar tan en l'aire que perdé el món de vista, i, en les altes esferes, es creia confosa amb Sant Precís. Però Sant Precís és mort i ben mort. Quan la bomba era més grossa i tivada, la seva conducta va topar amb l'interès desinteressat dels que la miraven bocabadats des de terra. Tot d'una, les sagetes s'elevaren de dret a la bomba i aquesta començà a desinflar-se en mig de l'alegria general. Però jo no crec que es desinflí del tot. La bomba—o sigui la valor de Xènius com a escriptor català—s'aguanta encara en l'aire, prou amunt i prou visible perquè tothom que tingui els ulls oberts hagi de remarcar-ne la presència.

Xènius—ha dit algú—exercia una tirania espiritual. És veritat; però cal tenir en compte que no són els tirans—sobre tot els espirituals—que fan els esclaus, sinó els esclaus que fan els tirans. Això es veu clar, si examinem per quins mitjans el glossador enlluernava els seus fanàtics. En la seva obra hom trobarà quelcom de dur, de fort, tot recobert de lluentons. Eren els lluentons, naturalment, que als ulls inexperts que el miraven feien que Xènius brillés com un astre. Xènius, que podia ésser un bon vulgaritzador dels coneixements que coneixia, preferí de parlar de tot, del que sabia i del que no sabia. El glossador es presentava com un universal tastaolletes. Però les olles es rebel·laven sovint i Xènius tenia més d'un disgust. L'olla de les apories, per exemple, fou per a ell una capsula de sorpreses. Jo l'he vist barallar-se amb Zenon d'Elea i ni amb l'ajut de Minkowski va poder sortir dignament de la batussa.

Xènius tenia—com a bon dandi—una cura sol·lícita del seu posat; la qual cura el privava de gesticular amb elegància. El posat superior és un destorb, si hom se'n vesteix davant de gent d'una regular intel·ligència. Si dieu coses superiors amb un posat senzill, els intel·ligents us ho agrairan; si les dieu amb un posat superior, us ho passaran; però si dieu, amb el mateix posat superior, coses banals, hi veuran tot seguit un desequili-

bri no gens clàssic. Perquè el desequilibri no es veïés, Xènius recorria als trucs. És evident i històric que el gran sacerdot necessita el truc per posar entre la seva simple persona i els ulls dels fidels aquella mena de boira enganyadora que els fa creure en l'existència del que no hi ha, tapant el que hi ha amb un vel de vaguetat saberuda. Per això les glosses de Xènius eren escrites en llenguatge xifrat i, mentre el modest lector no trobava la xifra, tenien als ulls d'aquest el prestigi de les coses misterioses. El lector modest creu naturalment que si no pot penetrar el misteri és perquè no té la vista prou fina; però la modèstia no impedia el lector—si era intel·ligent—de trobar aviat la clau de l'enigma. I aleshores tenia una desil·lusió que s'hauria estalviat, si hom no hagués volgut revestir de transcendència les pensades banals.

Un dels trucs del glossador era d'agafar un mot representant una idea abstracta—imperialisme, per exemple,—donar-li un significat diferent del que tenia per a la majoria dels lectors, i fer glosses al voltant del mot sense explicar el significat damunt dit. El significat atribuït per Xènius o la definició de què aquest partia, eren tal volta més escaients al mot que no pas el sentit en què la gent se'l prenien. Així, si algú s'enutjava i deia: «Ep! Això no és això!» Xènius podia contestar sense immutar-se: «Ja ho crec, que sí! Això és això!» A Heidelberg, sens dubte, allò era allò. I allò era un truc, tanmateix! Un altre truc era el de dir la veritat homeopàticament, de manera que cada fragment de veritat podia semblar, i ésser i tot, una mentida. Molt sovint, una glossa us desvetllava l'esperit combatiu i trobàveu mil raons per combatre-la. Al cap d'uns quants dies veïeu esverat que allò no era allò. Una altra glossa havia vingut a modificar la primera i una part de les vostres mil raons hi eren englossades. No era estrany que, si llegíeu tota la suite esparpillada, acabéssiu per estar d'acord amb el glossador. I us enutjava de pensar que tot s'hauria pogut explicar en un petit article comprensiu.

La sèrie dels trucs és molt llarga i un home sol no pot seguir-la tota. Parlaré només d'un altre truc que m'ha despacientat d'una manera especial. Vull tractar del sistema de judicar amb pauta i de la pauta del sistema. És evident que tot jutge ha de tenir una pauta, com si diguéssim el text de la llei; però en matèria d'art es fa la pauta el mateix jutge, el qual, per construir-la ensems rígida i justa, hauria d'haver estudiat prèviament tots els casos presentats i presentadors. Ja es comprèn que això és impossible. L'eclecticisme limitat pel bon gust donarà a la pauta la flexibilitat necessària. Però el glossador tenia una pauta rígida i aquell que no queia dintre la pauta era excomunicat. A menys, naturalment, que no fos més fort que la pauta. Classicisme, romanticisme—si n'hem sentit a parlar! I malaurat de l'escriptor modern que amollés una mica de sentor romàntica! La xarxa xènio-classicista tenia unes malles especials i els peixos que aquestes no retenien eren considerats xanguet literari; però si es tractava d'un peix gros, capaç de trencar la xarxa i de fer quedar en ridícul el pescador, aquest li pre-

gava humilment que es deixés menjar i li concedia l'honor de l'escarola. Deixant els símls aigualits i tornant a la pauta, cal dir que el caràcter classicista d'aquesta i la seva rigidesa envers els pacients humils, no es revelaven sinó quan el lector havia trobat la xifra de les glosses en què es feia l'aplicació de la pauta; perquè l'aplicació del truc número u ja comportava que el lector no havia de saber el sentit precís en què era emprada la paraula *clàssic*. Però, almenys, hom hauria cregut que el lector podia estar segur que en general llevats els casos de força major, el jutge de la pauta rígida es faria responsable de la seva pauta. Doncs, no: una petita glossa explicarà aprovatòriament les paraules d'un famós poeta francès: «No hi ha clàssics. No hi ha romàntics. Tot això són bestieses.»

Xènius confonia els trucs i la tècnica. Només els prestidigitadors poden confondre honradament aquestes coses, perquè, per a ells, són una sola cosa. Però cal reconèixer que l'exercici i compliment de trucs requereixen una dosi no petita d'intel·ligència. Amb trucs o sense, Xènius ha remenat una quantitat considerable d'idees, i, tot remenant-ne, n'ha estat un formidable suggeridor. Tanmateix, Xènius deixaria un rastre més fort si s'hagués dedicat més de ple a la pura literatura. *La ben plantada*, *La lliçó de tedi*, demostren el que Xènius podia fer si hagués cobert amb un vel mes espès de fantasia els seus pensaments filosòfics. El pensament filosòfic hauria estat el corrent unidor i fecundant de l'obra, i, a través de la ficció literària, la remor del corrent no hauria arribat a les nostres orelles amb el so monòton i antipàtic de la pedanteria sinó com la pura veu de l'artista.

En Josep Maria Junoi ha ocupat el lloc de Xènius en la lletra cursiva de «La Veu de Catalunya», on hom pot tenir el gust de trobar cada dia una idea almenys, amb les imatges que corresponen a la idea. En Junoi també té els seus trucs, però els acompanya d'una delicadesa que desperta aviat la vostra simpatia. Si intenta d'emprar, tot judicant, la pauta rígida, les excuses i els atenuants que acompanyen els judicis acaben per fer desaparèixer la rigidesa de la pauta. Un dels trucs més divertits del repertori d'aquest dandi és el truc que podríem anomenar pictòric. Els colors que En Junoi fa servir poden ésser colors qualssevilla, però tenen de portar un nom digne del que remena els pinzells. Verd, blau, groc... són noms massa vulgars per a la paleta del dandi; maragda, cobalt, cadmi, salmó... són tota una altra cosa. Els paisatges d'En Junoi semblen postals il·luminades — amb una il·luminació extraordinària, val a dir-ho!

La majoria dels trucs de què es val aquest escriptor enganyen més a ell que a ningú. I no res menys, no tot són trucs. L'alat autor de l'oda a *Guynemer* troba sovint el mot just, la sentència precisa, i no us els diu mai amb l'aire de posseir la veritat absoluta. Jo crec que el defecte més gros d'aquest escriptor prové d'una intenció lloable, del noble desig d'ésser original. Però la pitjor manera d'arribar a la satisfacció d'aquest desig és d'encaparrar-s'hi. L'escriptor que es capfica sobre la pròpia originalitat sent la pruija de fer-se re-

conèixer original, i, per precipitar el reconeixement, es lliura a jocs superficials que el singularitzen. Fa com faria l'home imaginari que malbaratés la profunda originalitat natural de l'elegància per la singularització forçada del dandisme. L'escriptor no ha de cercar l'originalitat; la hi han de cercar els crítics. Si aquests no la hi troben, aquell sempre podrà dir que no hi lluquen.

ELS TRANQUILS

Home tranquil no vol dir pas home quiet. De vegades, vol dir tot el contrari. En l'escriptor tranquil s'ajunten una descurança, entre simulada i mandrosa, de la forma i una inquietut intel·lectual més o menys viva. Hi ha tres escriptors catalans que mereixen el nom de tranquils. El més inquiet dels tranquils és En Pla; el més platxeriós, En Sagarra; el més tranquil, En Pujols.

En Josep Pla és un periodista brillant, contradictori, desigual i agressiu. No us podeu fiar gaire de la seva manera de raonar, que us portaria per un camí ple de girades brusques i de sots perillosos. La seva desigualtat us deixa pensar un moment que En Pla és un bon prosista; l'altre moment, us obliga a pensar tot el contrari. I a cada moment us equivoqueu. La qualitat més simpàtica d'En Pla — sobre tot per a aquells que no en reben els cops — és la seva agressivitat. Empès per ella, amb quatre mots fa sorgir davant vostre la figura d'un polític, d'un literat; els quals queden més malament com més bé En Pla us els pinta. Però aquest té el costum d'exagerar la nota, i l'agressió perd el verí tot conservant la malícia. Darrerament, s'ha afermat la posició d'En Pla com a prosista notable i raonable. Els seus articles a la «Revista de Catalunya», sobre tot, han demostrat que aquest escriptor podia separar, estudiar un tema, i exposar el resultat de les seves cogitacions d'una manera aguda i coherent.

En Josep Maria de Sagarra ha escrit una de les poques novel·les de què podem envanir-nos. *Paulina Buxareu* és una d'aquelles novel·les, l'argument de les quals només interessa com a trajectòria dels personatges. Aquests, perfectament individualitzats, plens de caràcter i de vida, no poden deixar de fer, de pensar i de dir coses interessants. La creació de personatges veritablement *vius* és un fet prou insòlit en la novel·la catalana, perquè valgui la pena de remarcar-lo.

Que En Francesc Pujols és un tranquil literari, ho saben tots els que han llegit els seus llibres. La tranquil·litat d'aquest escriptor li permet d'ésser el més pintoresc, el més enfarfegat i, tal vegada, el més saborós dels prosistes catalans contemporanis. Jo crec que els temes de què les obres d'En Pujols s'ocupen i, sobre tot, els títols que les encapçalen, desorienten, si més no, el lector i no li deixen fruir com caldria els bells indrets de les obres damunt dites. Això no vol dir que els temes no siguin interessants i els títols escaients al tema; no vol dir que En Pujols no pensi bé i no exposi destrament el que pensa. Tot aquell que s'ha emprès la lectura del *Concepte general de la ciència*

catalana s'haurà adonat que En Pujols és un home que té molta lletra menuda. Però amb tota la importància que puguin tenir la ciència catalana, la religió i la moral, l'evolució i els principis immutables, tal com En Pujols els exposa, la prosa d'En Pujols—com a prosa; no com a vehicle de raonament—té molta més d'importància. Jo no sé si en cap d'aquests treballs que En Pujols anomena científics, hi ha un raonament que vagi del principi a la fi, avançant—fent que dos i dos facin quatre i quatre i quatre, vuit, a la manera de Darwin i de Rovira i Virgili. En tot cas, el raonament és a cada punt trencat d'enraonies. Un paràgraf d'En Pujols—llarg com sol ésser el paràgraf—conté un parell d'afirmacions referents a l'afer de què es tracta i una allau d'imatges, símils, refranys i comparances. Si el lector té un temperament garbellador, aviat s'adona que la palla és molt més abundant que el gra; si el lector és intel·ligent, també s'adona que la palla, en aquest cas especial, és molt més important que el gra. Cal llegir En Pujols, deixant-se gronzar per la música una mica jazz que fan els refranys antics, les dites populars modernes, els estirabots simpàtics...—la qual música ressona d'una manera bellament grotesca en l'aire de seriositat ingènua amb què l'escriptor embolcalla les seves performances literàries. No cal dir que En Pujols és un humorista. En Riba ho ha demostrat fa estona en un esplèndid treball crític. Aquesta crítica d'En Riba sobre En Pujols no és pas el més petit dels sorveys que aquest ha fet a la literatura catalana.

DOS CIUTADANS

Hi ha dos escriptors catalans que han cultivat no sols el tema sinó el to ciutadà. L'un d'ells, En Rossinyol, escrivia *L'auca del senyor Esteve* i evocava una Barcelona agradable i estreta, quan la Catalunya literària patia l'epidèmia del ruralisme i la literatura de ciutat era una literatura de barriada. L'altre, En Carles Soldevila, és el més ciutadà dels nostres escriptors i el més apte a donar-nos novel·les barcelonines. Un interès personal—l'interès de veure el camí que s'ha fet—m'empeny a posar l'un darrera l'altre En Rossinyol i En Soldevila. Entre ells hi ha una pila d'anys, tota una gamma de matisos i tot el progrés filològic del català. La diferència es pot constatar en qual moment se vulla, comparant el glossari de Xarau amb aquell dietari de què cada dia arrenquem un full, i el llegim, amb la satisfacció del que fa una feina ensems profitosa i agradable.

No cal insistir sobre els defectes que a la prosa d'En Rossinyol abunden. Molts d'ells són defectes de l'època en què la personalitat literària d'aquest escriptor va formar-se. D'altres en té de ben seus: un sentimentalisme ensucrat se li enganxa sovint en els moments difícils; la seguretat d'ésser graciós el fa de vegades insistent fins a la monotonia, i és capaç de sacrificar l'idioma a un joc de paraules reeixit. D'entre la seva producció copiosa i regular, jo triaria *L'auca del senyor Esteve*, una novel·la excel·lent i simpàtica. El protagonista d'aquesta novel·la no és pas un botiguer

qualsevol; té, naturalment, una pila de característiques botiguerils, però en totes les seves fases d'*Estevet*, *Esteve* i *senyor Esteve*, és un botiguer a part, ben caracteritzat com a individu. Perquè és un individu i no un tipus genèric, ha tingut la força suficient per a esdevenir el botiguer tipus, àdhuc dels botiguers sense botiga.

La ironia graciosa i terrible d'En Carles Soldevila no li ha permès de crear fins ara un personatge que sigui una veritable persona. L'excel·lent contista—que amb quatre mots us dona la sensació precisa d'un ambient o d'un tipus i té una manera tan fina de dir les coses que les coses banals, dites per ell, no ho semblen—quan s'entreté massa amb els seus personatges, els sotmet a una operació quirúrgica d'una crueltat refinada. Les novel·les—o narracions llargues—d'En Soldevila contenen, pel cap baix, tres pacients que han sofert l'operació: *En Llucià* i *L'Adelaida de L'abrandament* i *En Quimet de la Vida amorosa d'un home*. En Soldevila analitza profundament i detalladament els personatges que tracta a fons i no els troba més que defectes. El lector va coneixent els personatges durant el curs d'aquest anàlisi desprietat, i els personatges apareixen als ulls del lector com un conjunt de qualitats més aviat negatives, molt ben observades, i observables en les persones de carn i ossos; el conjunt de les quals qualitats, però, no arriba a constituir un individu que es pugui moure i actuar com una persona de veres. En Soldevila, com a novel·lista, no posseeix el sentit de l'humor. Això ens explicarà per què, sabent perfectament com han de parlar i actuar els personatges tipus ja existents—senyor Canons, senyor Esteve—En Soldevila no ha creat encara el personatge viu que amb el temps esdevindria el prototipus d'una certa mena de gent. Desitjo de tot cor que la pròxima novel·la d'En Soldevila em desmenti. I si no em desment, tant se val. Els anàlisis d'En Soldevila són prou interessants perquè ens puguem passar de les síntesis.

D'entre els contes deliciosos d'aquest escriptor, jo triaria *Una atzagaiada*; *La sospitosa voluptat (L'abrandament)*, i *L'emancipació d'En Quimet (Els contistes catalans)*.

BELLES ESPERANCES

Hi ha tres prosistes—bons prosistes—que encara estan en període de formació. Fins ara he parlat d'escriptors que, si no en quantitat, en qualitat ja ens han dat tot el que d'ells podíem legítimament esperar. Els tres escriptors de que parlaré ara, és segur que ens donaran agradables sorpreses i és ben cert que tenen l'obligació de donar-nos-en.

Qualsevol dia l'Ernest M. Ferrando ens sorprendrà amb una obra perfecta. En Ferrando és un psicòleg agut que s'expressa en una prosa correcta i treballada, No prou treballada, perquè encara el treball s'hi coneix; però hom té la impressió que, a cada nova temptativa, l'escriptor *es crema* més, acostant-se, lentament però segurament, a l'estil perfecte. *Vida d'infant* és una bella obra, de la qual, posat a triar, escolliria *La botiga de llibres vells* i *Una escena a cal senyor Vicia*.

na. Cal citar també el conte: *La marquesa (Històries i fantasies)*.

En Roig i Raventós ens ha donat una sorpresa desagradable. Després dels dos reculls de contes: *Argelaga florida* i *Animes atüides*, entre els quals contes n'hi ha d'excel·lents (*La molinera, L'ésparver*), ha publicat *L'ermità Maurici*, una novel·la que és un conjunt desagradable de fragments bonics. En Roig i Raventós es complau a contemplar el paisatge i a contar, brillantment i abundantment, tot el que veu. No és un amic íntim de la Naturalesa; n'és un conegut de vista que se la mira molt. La novel·la que porta el títol de *L'ermità Maurici* és un seguit de quadrets pintorescos enfilats per un argument molt fluix, al llarg del qual es mouen uns quants personatges convencionals, i una pila de gent que estan en desacord amb llur pròpia naturalesa. *En Maurici* i *la Sileta* no perdrien les meves simpaties pel sol fet d'ésser inversemblants respecte el món en què ens trobem cada dia; però el món de bondat ensucrada i enganxosa en què ells es troben només pot atreure els lectors impenitents de novel·les blanques. En Roig i Raventós s'ha deixat arrossegar pels personatges que, en un moment de flaquesa, ha considerat ideals; però quan ha volgut arrossegar els pagesos i els pescadors al pla d'*En Maurici* i *la Sileta*, l'escriptor fracassava i la novel·la en patia. D'una banda, el novel·lista havia de descentrar la gent de la terra i del mar perquè es prenguessin seriosament *En Maurici* i li preparessin les ovacions i apoteosis adequades; de l'altra, el novel·lista coneix massa bé els pagesos i els pescadors perquè no ens els fes veure, de tant en tant, com haurien d'haver estat sempre; persones de carn i ossos com totes les persones que s'estimen. Estic segur que aviat En Roig i Raventós ens donarà una altra sorpresa: una novel·la en què les descripcions geogràfiques ocuparan l'espai que els pertoca, exempta de convencionalismes i plena de psicologia.

Una sorpresa agradable tindrà el que compari la tercera sèrie de les *Narracions extraordinàries* d'En Joan Santamaria amb les dues sèries precedents. En aquesta tercera sèrie el nombre d'incorreccions de la prosa d'aquest escriptor disminueix d'una manera remarcable i simpàtica. Tal vegada devem la disminució, en gran part, a un canvi d'impremta. De totes maneres, hem d'agrair-la de tot cor. Les incorreccions d'En Santamaria prenen les formes més variades: estrangerismes, equivocació del sentit de les paraules, violació de la sintaxi... (Hi ha alguns escriptors—entre ells En Santamaria—que es comporten, en certs casos, d'una manera incomprensible. Aquest, per exemple, quan fa parlar un valencià (vegeu: *El cascavell*), dóna sovint la raó al P. Fullana, emprant el sistema ortogràfic d'«El conte del diumenge» (*Cuento del dumenche*); quan fa riure un dels seus personatges, la rialla segueix les regles de l'ortografia espanyola.) Val a dir que totes les incorreccions fins ara esmentades es poden esmenar fàcilment. Perquè desapareguin n'hi ha prou de posar-s'hi, i estic segur que En Santamaria ja s'hi ha posat. Tot el que ell hagi d'aprendre en el ram gramatical es pot aprendre fàcilment. El que no es pot aprendre de

cap manera és d'escriure una prosa viva que palpita i s'esllangueix i esclata seguint el ritme de l'acció; i així és la prosa d'En Joan Santamaria.

L'extraordinari narrador escriu amb força i els personatges de les seves narracions viuen amb força llur vida fictícia. És natural que tot sovint no siguin versemblants, ni versemblants les coses que els passen en una narració extraordinària. Però els personatges creats per En Santamaria s'entesten, de vegades, a no éssers versemblants ni dins llur ambient extraordinari mateix. Molts dels contes d'En Santamaria no tenen una naturalesa homogènia. De primer, l'empenta de l'escriptor fogós avia el lector, i aquest es fa unes il·lusions que després no es concreten. Per això la lectura d'una narració extraordinària, començada amb il·lusió, acaba sovint decebent-vos. Jo crec que si el narrador no es posés a narrar fins que sabés, del principi a la fi, què ha d'esdevenir-se en la narració, la decepció del lector no es produiria. Tinc l'esperança que En Santamaria, completament esmenat d'incorreccions i havent pensat i madurat un argument, ens donarà una novel·la, la qual, venint d'ell, serà naturalment, extraordinària.

TOT PASSANT

Abans d'emprendre aquesta excursió pels camins de la prosa, jo m'havia marcat, és clar, la trajectòria a seguir; i em feia la il·lusió que, seguint-la, tindria una visió bastant completa del paisatge literari en prosa. No vull capficar-me a pensar si he assolit o no el meu propòsit. Si de cas, el mal ja està fet; i un ja està fet és inapel·lable. Però bé caldrà que parli ara, a la fi de la ruta, de les bones coneixences que he fet tot passant, de les quals no he parlat abans per no malmetre la línia. Citaré, doncs:

Miquel S. Oliver que, en *L'Hostal de la Bolla*, ens ha deixat una mostra de frescor regalada;

Didac Ruiz i els seus contes filosòfics (*Praga daurada, Pilat detectiu*, tindrien de figurar en una antologia);

Pous i Pagès, novel·lista, més conegut com a dramaturg, que en les seves novel·les continua el tema rural;

Pere Coromines, de *La vida austera*, que amb *Les gràcies de l'Empordà* ha dotat l'Empordà d'una nova gràcia;

Josep Lleonart (l'obra millor del qual, *Els jocs florals del Maligne*, hauria de publicar-se en volum) i Alexandre Plana, evocadors d'interiors quiets, que escriuen en una prosa correcta, plena de bon gust; i

Alfons Maseres, l'incansable, que ara i adés porta al català una nota d'exotisme simpàtic, i, en una prosa correcta i monòtona, produeix novel·les i contes amb una regularitat ben lloable.

Altres noms tindria de citar encara si em sortia del terreny de la prosa purament literària, al qual m'he limitat en la meua excursió per una raó ben comprensible de temps i de finances. Tot un estel de bons prosistes resta fora dels límits que jo mateix em marcava:

Rovira i Virgili, Manuel de Montoliu, Tomàs Garcés (que ha escrit un conte antològic: *El somris de Marianna* («La Publicitat»), Joan Creixells, August Mañons i tants d'altres, que empenyen endavant el nostre renaixement filològic, al mateix temps que fan una gran escampadissa de cultura.

COMIAT

Ara jo enviaria el lector que ha tingut la paciència de seguir-me, si no s'ha cansat massa, altre cop al co-

mençament, perquè tornés a llegir que tot és relatiu. No ens convé un optimisme exagerat que, quan hom obre els ulls, produeix per contracop una depressió, ni un pessimisme exagerat que porta a la mandra paralizadora. Fet i fet, podem estar contents. Jo n'estic molt. I en dono gràcies als escriptors catalans que han fet que la meua excursió pels camins de la prosa hagi estat una veritable excursió de plaer.

C. A. JORDANA

POESIA CATALANA

EL PAS ENTRE LES ROSES

El festeig ha bressat la meua vida
com una branca al grat de tots els vents.
L'escorça de mos anys treia florida
per gràcia d'uns llavis somrients.

Prop d'una font, la calma assossegada
abellia a l'idil·li i a l'amor.
Beguí nèctar de cor en la mirada
d'una noia de riure cantador.

Més tard, en devallar, fèiem la passa
aparellats amb espontani atzar.
Si la donzella era una mica lassa,
un mot encès la feia revifar.

I en el quintar, dins el repòs de l'hora
que té en el bes una xardor roent,
quan el silenci els canticels esflora
l'ombriu esdevenia confident.

Deia son llavi la fretura roja
que encenia la flama dels seus ulls.
En el terror, que sols caliu estoja,
cruixien de cremor els abriulls.

L'espurna dels sentits fou apagada
en mirar fit a fit un cel tan blau.
Mes, si l'amiga no veié esbullada
la trena de l'amor, perdé la pau.

En el retorn, l'oblit m'acaronava
amb la recança de l'amor dispers.
I aquella joventut que desfullava
sols viu ara en la tomba del meu vers.

OCTAVI SALTOR

DEL SENTIMENT MATEMATIC

L'obra dels Tannery fou citada amb fervor al meu davant, no fa gaires anys. Ultimament, a París, caigué a les meves mans un exemplar de l'obra «Pour l'histoire de la science helléne, la géométrie grecque», dissortadament per pocs dies. Ara la Biblioteca del Ateneu barcelonés acaba d'adquirir les memòries científiques d'en Paul Tannery, publicades per J. L. Heiberg i H. G. Zentzen. Es tracta d'una història de les ciències exactes.

En general les ciències exactes no desperten gaire atracció; però lo més dolorós no són les matemàtiques, sinó els quines les ensenyen. Gairebé tothom qui en renega ho fa, realment, contra els mestres que les fan odioses. Si els deixebles cursen geometria analítica—poso per exemple—segueixen ignorant dugues coses: que Descartes en fou el creador, i que no té una aplicació pràctica immediata. El fet original cartesià, que hi ha en aquesta ciència bastaria per ajudar-los a valorar-la. Altrement, després se sap *que no serveix per res*—com les derivades i el càlcul integral—i així s'oblida. Jo he vist estripar furiosament un tractat de mecànica racional.

Els pitagòrics inclouen en les matemàtiques, la aritmètica, la geometria plana, la astronomia i la armònica. Platò, oposant-les a l'epistematologia, hi afegia la geometria de l'espai. La armònica dels pitagòrics era una mena de teleologia, ço es, com el pont entre les matemàtiques i la filosofia; la reconciliació del pensament i de l'extensió. Les matemàtiques són l'extensió pensada i repensada, i apleguen un valor de cosmologia en el pensament cartesià; amb Descartes tenen una dignitat de ciències filosòfiques. Recordis que Lachelier dividia la lògica en *lògica de la inherència* i *lògica de les relacions*, ço es matemàtica.

Es tracta d'una creació del esperit. El matemàtic deu valdre d'un treball enèrgic de l'imaginació. Seria curiós examinar els processos d'aquesta facultat en la creació artística i en la matemàtica, respectivament, si tinguéssim temps i forces per fer-ho. El matemàtic no té a favor seu l'abundor de colors qu'el paisatge—especialment a la tardor—ofereix al pintor; l'imaginació en matemàtiques es mou en un espai negre—com el negre de la pissarra—o blanc—com el blanc del guix. És un espai com un embolcall de consciència sense contingut, on s'hi projecten símbols i masses en moviment—el moviment una trajectòria, ço es una successió de posicions—i el temps un nombre—*arith-*

mos—el nombre de la trajectòria. És la matemàtica, segons Descartes, la màxima concessió que l'esperit pot fer a la matèria, doncs les tres idees clares i distintes que de la matèria en tenim extensió, divisibilitat i moviment justifiquen el nom de ciències exactes.

Però a nosaltres lo qu'ens interessa és la valor espiritual de la matemàtica; la seva significació en la vida. Hi ha un sentiment intel·lectual qu'ens podriem dir-ne *sentiment matemàtic*, amb el mateix dret que Pascal parlava d'un esperit geomètric «De l'Esprit Géométrique». És un dels sentiments que provenen dels processos d'ideació portats a feliç terme, malgrat vagin precedits d'una tragèdia mental. La íntima satisfacció del que acaba manejant els conceptes amb facilitat; la gran actuació per dintre.—Wendel Holmes, el gran pensador nord-americà assenyala el fet d'arriscar la vida per una abstracció—to risk their lives for an abstraction—qualitats que negava a la multitud—*innamed multitude*. I no es per l'abstracció, sinó pel goig intel·lectual que s'arrisca la vida.

Els sentiments elementals del ritme i de l'harmonia, interpretats també matemàticament, doncs són relacions quantitatives, es troven al fons d'aquest sentiment matemàtic, rudimentàriament abocetat en tots els homes. Hi ha qui gosa i anyora la geometria de les seves muntanyes. Del seu paisatge.

Etimològicament, també podria interpretar-se el sentiment matemàtic, com el goig d'ensenyar o d'aprendre *tâ mathémata*, lliçons, i, per fi, una de les armes més punyents contra l'inflor de la retòrica consisteix en aquell esperit geomètric de que parlava Pascal. «Tant sabi qu'ets, diu Socras contestant a Celicias—la *innamed multitude* de Wendel Holmes—, i no veus que l'igualtat geomètrica té molt de poder entre els deus i els homes (1)».

L'obra d'en Paul Tannery ens presenta les matemàtiques com una expressió del treball creador de l'esperit. La nota que tracta del sistema astronòmic d'Eudoxi, la hipòtesi geomètrica del Menon, la època en que visqué Diofantus, en fi, totes les despulles del edifici antic, reunides en el primer tomo, ens recorden aquell ventet espiritual inexplicable que corre sempre entre les ruïnes de l'antiguetat.

JOAN PLANELLA

Octubre 1924.

(1) Gorgias.

APORTACIONS

L'HUMORISME (fragment)

Avui hi sòm, demà no hi sòm. Quina cara ens ha estat dada per representar el paper de vius? Un nas mal fet? Quina pena, tenir de portar al damunt un nas mal fet per tota la vida... Sort que, a mesura que passa el temps deixem d'adonar-nos-en. Se n'adonen els altres, es veritat, fins i tot quan nosaltres havem ja arribat a creure que tenim el nas ben fet; i aleshores no sabem ja explicar-nos per quina raó els altres riuen, quan ens miren. Hi ha tants babaus! Podem aconsolar-nos observant les orelles que té aquell i els llavis que té aquell altre; els quals no son capassos d'adonar-se de sí mateixos i tenen l'aplóm de riure de nosaltres. Màscares, màscares... Un buf, i passen, per fer lloc a les altres. Aquell pobre llatzer d'allà... qui és? Corre a morir llegint el diari... La vida, ací, aixafa el peu a l'un; buida, allà, un ull a l'altre. Cama de fusta, ull de vidre, i avant! Cadascú s'arranja la màscara de la manera que pot—la màscara exterior. Perquè a dintre porta l'altra, que tal vegada no s'avé amb la del defòra. I res és cert! Veritable el mar, sí, veritable la muntanya; veritable el bosc; veritable un brí d'herba; però l'home? Sempre cobert amb la màscara, sense voler-ho, sense saber-ho, d'aquella tal cosa que ell es figura ser de bona fé: bell, bò, graciós, generós, infeliç, etc. etc. I això fa riure tant, quan hom hi pensa! Sí; perquè un gós, posem per cas, quan ha passat la primera febrada de la vida, que fa? Menja i dorm: viu tal com pot viure, com deù viure; tanca els ulls, pacient, i deixa que el temps passi, fred si es fred, calent si és calent; i si li donen una còssa la pren; perquè és senyal que li cal acceptar també això. Però l'home? Fins i tot quan es vell, sempre amb la febre; delira, i no se'n adona; no pot estar-se de dur la disfressa, fins i tot davant de sí mateix, en certa manera, i es figura tantes coses que cal que es prengui seriosament i que cregui veritables!

L'ajuda en això una certa maquineta infernal que la natura volgué regalar-li, ben ajustant-la dintre d'ell, per donar-li una prova assenyalada de la seva benevolença. Els homes, per llur salut, haurien tingut de deixar-la, que és rovellés, no moure-la, no tocar-la mai. Però sí, sí! Alguns d'ells s'han mostrat tan orgullosos i cregut tan felissos de posseir-la, que adhuc s'han posat a perfeccionar-la, amb un zel acarnissat. I Aristòtil va escriure d'això tot un llibre, com aquell qui no fa rès, un adòrable tractadet que encara s'usa a les escoles, perquè els noiets aprenguin de martiritzar-se aviat i de bona manera. Es una mena de bomba amb filtre que posa en comunicació el cervell amb el cor. Els senyors filòsofs la anomenen Lògica. El cervell extrèu amb ella els sentiments del cor, i els converteix en idees. A través del filtre, el sentiment abandona tot allò que té de càl·lid, de tòrbid; es refrigera, es puri-

fica, s'i-de-a-lit-za. Un pobre sentiment així, arrancat i desvetllat per un cas particular, per una contingència qualsevulla, encara que sigui dolorosa, bombat i filtrat pel cervell per medi d'aquella maquineta, devé idea abstracta general; i què passa? Passa que no devem afligir-nos tant i tant per aquell cas particular, per aquella contingència passatgera; però devem, en canvi, acarcanyar-nos la vida amb l'extracte concentrat, amb el sublimat corrossiu de la deducció lògica. I molts desgraciats creuen guarir d'aital faisó de tots els mals que omplen el món, i bomben i filtren, bomben i filtren, fins que llur cor es torna àrid com un terròs de sucre i llur cervell es converteix en un flascó d'apotecari plé d'aquelles potingues que porten damunt de l'etiqueta negra un crani entre dos fèmurs en creu i la llegenda: Verí.

L'home no té de la vida una idea, una noció absoluta, sinó un sentiment mudable i vari, segons els temps, els cassos, la fortuna. I la lògica, dissociant els sentiments i les idees, tendeix a fixar allò que es mòbil, mudable, fluid; tendeix a donar un valor absolut a allò que es relatiu. I agreuja un mal que ja es prou greu per sí mateix, perquè la primera arrel del nostre mal rau, precisament, en aquest sentiment que nosaltres tenim de la vida. L'arbre viu, i no s'ho sent: per ell la terra, el sol, l'aire, la llum, el vent, la pluja, no son coses que ell no sigui. A l'home, en canvi, des del mateix moment de naixer ja li ha tocat aquest trist privilegi de sentir-se viure, amb la bella il·lusió que d'això resulta: això és, de prendre com una realitat fora de sí mateix aquest seu sentiment de la vida, mudable i vari.

Els antics contaven per faulta que Prometeu rapí una espurna al sol per fer-ne un do als humans. Doncs bé: el sentiment que nosaltres tenim de la vida és, precisament, aquesta espurna del Prometeu de la faulta. Per ella anem perduts damunt la terra; ella projecta entorn nostre un cèrcol més o menys ample de llum, més enllà del qual es l'ombra negra, l'ombra paorosa, que no existiria si la espurna no estigués encesa dintre de nosaltres; ombra, però, que nosaltres devem creure veritable, malgrat tot, mentre aquella sigui viva dins del nostre pit.

Quan, al fi, s'apagui, sota el buf de la mort, ens acullirà, ben cert, aquella ombra fictícia, ens acullirà la nit perpètua més enllà del dia fumós de la nostra il·lusió, o bé romandrem, potser, a la mercè de l'Esser, que haurà ja ultrapassat les vanes formes de la raó humana? Tota aquella ombra, l'enorme misteri, que tants i tants filòsofs han especulat en va i que ara la ciència, tot renunciant a indagar-ho, no exclueix, no serà, potser, en el fons, un engany com un altre, un engany de la nostra ment, una fantasia que no té colors? I si tot aquest misteri, a fi de comptes, no existís fora de nosaltres, sinó dintre de nosaltres, i necessàriament, pel

famós privilegi del sentiment que nosaltres tenim de la vida? I si la mort fos el buf que apaga en nosaltres aquest sentiment penós, paorós, perquè limitat, definit per aquest cercol d'ombra fictícia més enllà del breu àmbit de la escassa llum que projectem entorn, i en el qual la nostra vida roman com empresonada, com excluída per algun temps de la vida universal, eterna, en la qual ens sembla que un dia deurem tornar a entrar, quan veritablement ja hi som i sempre hi romandrem, però sense tenir mai més aquest sentiment d'exili que ens angoixa? No és, en aquest cas, il·lusori el límit, i relatiu a la poca claror nostra, de la nostra individualitat? Potser haurem viscut sempre i sempre viurem amb l'univers; també ara, en aquesta forma nostra, participem en totes les manifestacions de l'univers; no ho sabem, no ho veiem, per la senzilla raó que aquella espurna que Prometeu volgué donar-nos només ens fa veure aquella mica d'espai on sa llum arriba.

I demà un humorista podria representar Prometeu al cim del Càucàs en actitud de considerar melangiosament la seva antorxa encesa i d'endavinar en ella, a la fi, la causa fatal del seu suplici infinit. S'ha adonat, finalment, que Jove no és res més que una seva fantasma vana, un miserable engany, l'ombra del seu mateix cós que es projecta, gegantina, damunt del cel, a causa, precisament, de la antorxa que ell porta encesa, a la mà. Amb una sola condició Jove podria desaparèixer; a condició que Prometeu apagués la candela, això és, la seva antorxa. Però no en sab, no vol, no pot; i l'ombra persevera, paorosa i tirana, per tots els homes que no son capassos d'adonar-se del fatal engany.

Per això, doncs, el contrast es mostra inobviabile, inescindible, com l'ombra del cos. Nosaltres l'havem vist, en aquesta ràpida visió, allargar-se de mica en mica, ultrapassar els límits del nostre ésser individual, on

té les arrels, i estendre's entorn. S'ha descobert la reflexió, que veu en tot una construcció, o il·lusoria o imitada o fictícia, del sentiment, i amb arguciosa, subtil i fina anàlisi la desmunta i la descompon.

Un dels més grans humoristes, sense saber-ho, fou Copèrnic, que va desmuntar no solament la màquina de l'Univers, sinó la orgullosa imatge que hom se n'havia fet. Llegiu aquell diàleg de Leopardi que porta el títol d'apunt del canonge polac. Va donar-li el cop de gràcia la descoberta del telescopi: altra màquina infernal, que fa parella amb aquella que volgué regalar-nos la natura. Però aquesta la havem inventat nosaltres, per no ésser menys. Mentre l'ull mira per sota, pel cristall més petit, i veu gran allò que la natura, providencialment, ens havia volgut fer veure petit, la nostra ànima que fa? Salta a mirar per sobre, pel cristall més gran, i aleshores el telescopi devé un terrible instrument, que augmenta la terra i l'home i totes les nostres glories i grandeses.

Sort que es propi de la reflexió humorística provocar el sentiment del contrari; el qual, en aquest cas, diu:—Peró, veritablement, l'home es tan petit com el telescopi invertit ens el fa veure? Si pot entendre i concebir la seva infinita petitesa, vol dir això que pot entendre i concebir la infinita grandesa de l'univers. I, si és així, com es possible que l'home pugui dir-se petit?

Pero també es ben cert que si després ell se sent gran i un humorista se n'entera, pot passar-li allò de Gulliver, gegant a Liliput i nanet entre les mans dels gegants de Brobdignac.

LUIGI PIRANDELLO

(TRAD. A. ESCLASANS)

ALMANAC

LLUIS LABARTA.—Nom lligat al de la Barcelona vuitcentista (Liceu-Llotja-Carnestoltes barcelonins-La glòria de les rambles-Els grans escenògrafs, etc.)

Nom que ha respost sempre a una vida de treball i a un exemple d'honesta especialització.

El tractat d'indumentària que deixa En Labarta, assegura el respecte a la seva memòria.

CARL SPITTELER.—Es mort a Berna aquest gran i lleial poeta d'alt lirisme imaginatiu predecessor del de Nietzsche.

Cal assenyalar també entre la seva obra en prosa—sempre lírica, però, la novel·la *Imago* veritable poema a lloança de la imaginació superadora de la realitat, i els *Records d'infantesa*, culminadors entre les pàgines més selectes de psicologia.

LA REVISTA, en les notes de J. M. Lòpez-Picó sobre escriptors estrangers contemporanis donà a conèixer Spitteler l'any 1917. Dos anys després (maig de 1919) feiem aportació d'unes pàgines d'aquest gran europeu. Ara En Segarra ha escrit un bon comentari.

LA DIVINA COMEDIA EN CATALA.—L'homenatge de Catalunya al Dant segueix encara. Traduccions d'En Febrer, d'En Verdaguer i Callís, del Marquès de Balanzó. D'altres se'n preparen. Per molt que llegim les terzines del gran florentí vestides amb paraula catalana mai podrem copsar-ne tot el perfum violent i la música bàrbara que vola i ressona «sota el velam de la paraula estranya». La del Marquès de Balanzó ens ha estat oferta amb tots els honors, de traducció i de edició. Agraïm al noble traductor la noblesa del seu gest. I ara al volt

d'aquestes fites dantesques, ens plauria veure-hi una rodona d'escolis i d'estudis d'autors catalans sobre l'obra del gran poeta.

CAMBÓ - VISIONS D'ORIENT.

—Un polític que ha fet un viatge i ens conta allò que ha vist, serà sempre un polític que fa política. Però en el cas d'En Cambó ens adonem que aquest home que ens semblava un polític que es distreia fent literatura potser es, en realitat, un fort literat que s'entreté fent política. I no sabriem, pas, francament, si quedar nos amb l'un o amb l'altre. Perquè tots dos saben ben bé que cosa es fer política i que cosa fer literatura.

LLIBRERIA I EXTENSIONS.

A les llibreries de Barcelona hom pot comprar-hi de tot, absolutament de tot, excepte llibres. Demaneu qualsevol volum al llibreter; donèu-li títol, nom d'autor, preu, nom d'editor, peu d'impremta; no podreu aconseguir-ne rés. O beata tranquil·litat de les ànimes llibreteres! Tot-hom a Barcelona us sabrà donar la raó, quan parreu de l'edició d'un llibre, vell o nou; tothom, menys els llibreters. Sembla que ho siguin per força, que pateixin condemna al peu dels prestatges comblats d'obres i d'autors que no coneixen ni volen conèixer. Son llibreters, però no venen llibres. Venen estilogràfiques, posem per cas. I ara, seguint la moda, una llibreria barcelonina ha donat el cop de gràcia a la venda de llibres; li havem demanat una antologia de poetes estrangers, i ens ha respost que no sabia de que li parlavem; però en deixar-nos ha corregut al peu de la porta, on unes dames li demanaven preu d'uns aparells de radiotelefonía que omplenaven l'aparador central, sojorn antic dels clàssics grecs i llatins, traduïts al francès i a l'italià...

VIDRES NOGUÉS-CRESPO.

Havíem vist coses enormes i delicades i coses delicades i no enormes. Havem vist espectacles en els quals la natura i l'art es compenetraven tan bellament que hom no sabia on comensava l'un ni on finia l'altre. Els nostres pintors, els nos-

tres dibuixants, els nostres ceramistes i esmaltadors ens havien descobert els secrets de la llum del sol tancada dintre la terrissa i el vidre, vivint-hi en comú amb les arrels del foc i amb la septuple ballera policromada de l'arc de Sant Martí. Però mai ens havia estat permès, com aquests dies, d'admirar l'espectacle deliciós i únic d'un gran vol de papellones encantat damunt d'una vaixela de cristall...

QUADROS I DIBUIXOS D'EN J. M. MARQUÉS-PUIG.

—Es el pintor retallat i rentat que ja coneixiem, però amb dos anys de perfeccionament al damunt. Aquell color delicadament desmaià dels seus quadros primers s'ha espesseït i encès, i al entorn de les figures hom diria que s'hi ha format una concreció transparent, com si estessin tancades dintre d'una lleu paret trencadissa de cristall. Es una exposició que s'imposa per la autoritat i la probitat. I en els dibuixos la tècnica encara es torna més afinada i severa amb ella mateixa. En Marqués-Puig es tot un pintor, i aquesta exposició ens fa preveure que dintre d'ell hi ha moltes qüestions pictòriques a punt de resoldre's que ens deixaran meravellats quan trobin solució.

L'ORFEUS, DE MONTEVERDI.

—El benemèrit Orfeó Català ens ha ofert una audició parcial d'aquest assaig atrevit, i no obstant, reeixit. Heu's aquí el fruit dels estudis i la passió d'un aplec de músics de bona voluntat que des de Itàlia miraven l'art antic i s'esforçaven humilment en comprendre el misteri de la música grega.

Lliçó per als músics catalans, massa entretinguts en fer variacions sobre la música popular en lloc de cercar les arrels mes endins, en una terra mes ben regada i fructosa, que a la força hauria d'ésser agraïda amb qui sapigués conrear-la amb altesa i dignitat.

AMB MOTIU DE LA ESTADA DE PIRANDELLO A BARCELONA

D'un article d'En Millàs Raurell retallem les dues notes següents com de les mes apropiades entre les

millors que s'han publicat a casa nostra a honor de l'il·lustre comedígraf:

El Teatre de Pirandello

«Al teatre no s'hi ha de portar la vida mateixa. La vida no és veritat, perquè la veritat no existeix. El que cal és recrear la vida i presentar-la con una veritat creïble», —ens deia ahir el nostre gran hoste, camí de Sitges.—Amb aquestes paraules donava tot el nirvi de la seva ideologia. En efecte, quan s'ha entrat en intimitat amb els seus homes, es té la impressió que ens acosten un grapat de vida, presentada de manera que no fereix la nostra sensibilitat, abans al contrari: l'artista l'ha transformada i ens la brinda rica en estímuls emotius, estilitzada per una intel·ligència inquieta i original.

Abans de Pirandello, abans del seu «Sei personaggi», el teatre feia la seva ruta tradicional, amb el pas lent de la seguretat que dóna el conèixer el camí. Dintre d'una mateixa estructura es movien les obres més diverses: Ibsen, Hauptmann, Txecof, Bernard Shaw, el nostre Guimerà, tot el teatre de boulevard, i fins el mateix teatre inicial de Pirandello.

Les seves primeres obres revelen un temperament formidable; amb elles s'assegura la continuació a l'escena de la passió intel·ligentment sentida, que semblava voler escapar-se'n a cavall de la ironia o de la pruija de presentar una realitat descarnada, estilitzada. No obstant, les primeres obres són dintre dels motllos consagrats i acceptats. Les vides són vistes des d'un caire agut, mirades d'escorç, vistes des d'enlaire, atrapades en un descuit en el qual l'ànima estava oberta i ensenyava quina cosa era la que s'amagava sota la carota. Però aquestes obres que—per elles soles, i no solament per elles sinó pels seus contes anteriors—haurien fet de Pirandello un autor immortal, ens donen un dramaturg que camina pels camins fressats aportant només el resultat del contacte de la seva sensibilitat amb la vida dels homes. No ens aporta l'originalitat. Aquesta ha vingut després.

Va venir amb els «Sis personatges», i la seva obra posterior. Abans, el teatre era compost d'elements que tenien cada un la seva tasca a realitzar. El còmic era el còmic i es presentava davant del públic disfressat. El públic era l'espectador submergit en la foscuria actual de la sala d'espectacles. El còmic i l'espectador no s'acostaven sinó des de llurs infrangibles camps d'acció. Els personatges no eren vistos, sinó fosos en la persona de l'actor. L'escena i la sala d'espectacles eren separades profundament. L'autor no feia sinó moure uns actors davant del públic. Pirandello arriba i presenta en escena el còmic, nu, com a còmic, els personatges a mig fer, les obres sense passar, pren el públic i el fa intervenir en l'obra, i dona, en fi, un capgirell tan gran, que per primera vegada en l'història de l'escena, es troben barrejats, vivint i coneixent-se en una vida comú, despullada i analítica, l'espectador i l'actor, l'escena i la sala. L'autor es servia fins ara per a les seves creacions, dels elements estranys al teatre, de la vida exterior i general; Pirandello ha fet les seves obres famoses utilitzant els elements essencials del teatre, i els ha fet sortir com a uns factors nous que ningú no havia encertat encara.

En les obres que marquen el caràcter de Pirandello que avui aplaudeix el món, el públic és presentat no com a espectador, sinó com un personatge, i el personatge d'abans és presentat despullat de tota ficció i vivint una vida que espera ésser estilitzada, recreada.

Aquestes obres a les quals em refeixo en aquest comentari, que són essencialment els «Sis personatges» i «Ciascuno a modo suo», fan veure que el teatre és encara dúctil per a acceptar noves orientacions, i que tots els innovadors que havien passat per davant nostre no eren tals innovadors. Creaven, dintre d'uns canons fixos i acceptats, les seves fantasies. Pirandello ha cercat un canó nou. I l'ha trobat. En aquesta troballa i en la passió que aboca sense plànyer-la, com a bon sicilià, sobre les seves obres, és on s'ha d'anar a cercar el

secret del seu èxit extraordinari.

Una vegada Pirandello va haver donat a les normes rígides del teatre tradicional el giravolt que va concebre el seu geni, va trobant en la vida milers de subjectes que podien ésser nous, a més de la novetat mateixa de l'assumpte,—que ja és una gran valor—per l'absoluta originalitat de forma. Sense aquesta originalitat, Pirandello seria un gran autor, ja ho he dit, però no tindria la seva obra la importància actual que té d'ésser una monjoia immortal de l'art escènic. La voga de Pirandello potser passarà, però la influència de la seva obra serà sempre efectiva. Ell ha obert un camí. És possible que aquest camí acabi amb les seves obres. Però ens ha ensenyat que no hi ha un camí únic de fer teatre, essencialment teatre. I això és una afirmació que deixa obertes moltes possibilitats. Això equival a haver creat novament el teatre.

Les seves preferències i l'obra que va a emprendre

El lligam de la seva obra total amb la dels altres escriptors d'Europa, l'estableix Pirandello manifestant les seves preferències. El seu autor predilecte és Antoni Txecof, el qual considera molt per damunt de Leonidas Andreieff, p. e. Les coses d'aquest, les judica obres de segona mà; en canvi, admira el geni i la frescor de l'autor de «L'hort dels cirerers». També prefereix Tolstoi a Dostoievski. Dostoievski és per a Pirandello un autor que treballa sempre amb casos anormals amb tipus al llindar de la bogeria; i els presenta despullats: fa, amb ells, un treball d'anàlisi que no té les característiques d'una obra d'art Tolstoi, d'altra banda, fa sortir de les gents normals el fons emotiu i humà, i presenta els seus caràcters vestits i fosos en el seu treball d'artista puríssim.

Serà interessant, per a conèixer de la manera com judica el teatre contemporani, d'anar seguint l'obra de direcció literària que va a començar en el seu «Teatre dels Dotze» que ha bastit a Roma, i en el qual seran donades, de moment, obres de Lord Dunsany, de Fritz von Unruh, de Galsworthy, de Txapec,

de Roso de San Secondo, del seu fill, també dramaturg, que signa amb el nom de Stefano Landi, i d'alguns autors joves espanyols.

Amb la creació del «Teatre dels Dotze», que permetrà a Itàlia de seguir pas a pas les noves aportacions a l'escena universal, Pirandello haurà fet una gran obra per al seu país.»

De K. Vossler, el comentari just i lúcid (el millor que hem llegit referent al Pirandello) traduït del llibre *Die neusten Richtungen der italienischen Literatur*. (Les novíssimes orientacions de la literatura italiana), darrera de les pàgines publicades per l'admirat professor muniquès a la revista *Die Neueren Sprachen*:

«Pirandello,—Com Balzac en els seus «Contes Drolàtiques», cerca de vegades en les novel·les el contacte amb el Renaixement, sense però arcaitzar el seu nerviós llenguatge (Nouvelle per un anno etc.); i anàlogament als mestres del Renaixement italià, passa de la novel·la al drama. També s'enllaça amb l'antiga tradició en això, que usa amb preferència malentesos, equivocacions, quiproquos, que duen a desenllaços tan aviat tràgics com còmics. Si, tota la seva concepció de la vida és renaixentista italiana, en tant que pren per objecte l'individu deslligat del món, i el presenta com alguna cosa d'amputat, que no pot ja trobar més l'acord amb la societat, la natura, l'univers. Però mentre el Renaixement magnifica la individualitat desagafada i l'eleva a personalitat lliure, Pirandello, i això és el que en ell hi ha de modern, sent com irremeiable l'esqueixament d'aquesta relació. Sense prendre partit en l'etern desacord entre individu i món, s'esgota en una insoldable cavil·lació i reflectiment d'aquest desacord. El seu art no coneix ni heroi ni fe, per tant tampoc diferència entre tràgic i còmic, i, si hom troba l'essència del lirisme en l'harmonia de l'individu amb l'etern tot, hom ha de qualificar-lo com fonamentalment alíric i prosaic. De fet, la seva vivesa, la seva tensió i el seu efecte procedeix de l'excitació d'una raó esdevinguda ultrapotent,

que té la seva fatiga, la seva joia, el seu enuig, el seu turment, el seu sofisticat joc d'escacs, en el desesperat embull de l'existència. Un art d'aquesta mena no necessita esperar disposició d'ànim ni inspiració, i, com l'ensenyament d'un sofista, pot ésser exercit segons un pla, a lliçons i per diners, sense perdre-hi la seva dignitat; perquè d'exemples de malentesos tragicòmics n'hi ha milers a disposició, i quan hom té tanta d'inventiva com Pirandello, poden ésser construïts a cada moment....»

I de Pirandello mateix aquestes paraules dites en el sopar del P. E. N. Club:

«Hi ha dues menes d'escriptors: uns qui es preocupen de les coses que diuen i uns altres qui es preocupen de les paraules que diuen. Jo soc dels primers.»

Els amics de LA REVISTA, volem ésser també dels primers i ni el concepte ni el desig ens son nous. Carles Riba, dins la bona tradició del De Sanctis els havia clarament formulats.

LA PARAULA CRISTIANA.—Saludem la nova revista i saludem l'esperit que l'anima.

«Menats, diu, per un daler de perfecció moral venim a exercir un apostolat de espiritualització...»

«Voldriem desvetllar en tothom l'aspiració a la puresa...»

«Voldriem provocar en tots els estaments una fecunda emulació de noblesa moral que faci de la Catalunya de l'esdevenidor un verger d'heroïsmes...»

Programa excel·lent. Via dreturera d'honestes i generoses aspiracions en la qual els dalers de *La Revista* es troben ésser els com-

panys de *La Paraula Cristiana* qui en son els portaveus.

Per molts anys.

ENTRE EL BALANÇ I EL PRO-NOSTIC.—Diu Benjamin Crémieux referint-se a les lletres franceses, i opinem nosaltres que les seves paraules podrien referir-se al moviment general de les idees:

«El fet essencial de l'any 1924 sembla ésser la predilecció assignada per la joventut literària 1) per la poesia pura; 2) per la especulació filosòfica; 3) per el misticisme; 4) per els problemes morals. És curiós de notar que una revista jove es tituli *Philosophie*; que obri una enquesta parlant de Déu; que un jove escriptor com Marcel Arland trobi la base del *nou mal del segle* en l'absència de Déu i que dos o tres cenacles es disputin la noció del *Surrealisme*.»

Aquestes afirmacions i constatacions i d'altres que dels millors escriptors i homes d'esperit de tot el món anem recollint aquests dies mentre passem balanç del nostre quart de segle i utilitzem l'experiència dels onze anys de convivència de LA REVISTA per a mellors aprenentatges, confirmen els nostres punts d'obrir i desmenteixen les improvisacions dels jolius cantaires de la escola popularista i els derrotismes dels arqueologitzants, historitzants i caminadors enrera aplicats a empètir la sobirana direcció del pensament animador d'aquesta totalitat—de la qual ens en fem lliçó i programa alhora—que és la vida de l'home.

A honor de la nostra seriosa vocació lligada a les realitats vitals de la nostra terra voldriem no trobar-nos tan sols en aquesta empresa de *restablir la preponderància del pensament*.

Recordem per acabar que els mots destacats son de Paul Valéry i que no es el ressó de la que alguns inconscients anomenen la nostra dèria que els dona autoritat sinó tornaveus mes escollits i no pas literaris, com el d'un historiador de la filosofia migeval, per exemple, Gilson, el qual no es recata de proclamar el mestratge de poetes resoltament moderns com el Valéry.

CAL ESMENTAR:

— Que si el premi Nobel otorgat al novel·lista Polonès Reymont (l'obra de Maurice Muret *Els contemporanis estrangers*, us documentarà si voleu lluir-vos en les converses de Club i en la ecoística dels diaris) consagra un nom universal, la major glòria que d'aquest fet lí en pervé a Polònia nació es la companyia dels gloriosos novel·listes i poetes que no fan excepcional l'obra del Reymont. Esmentem Zerowski, Sierozski, Weysenhoff, Berent, Przybyszewski, Strug, Micinski entre els prosadors i L. Staff, Jordi Zulauski, Josep Ruffer, L. Debicki, Szczepanski i Adanrowich entre els poetes; l'obra de M. M. no arriba a tan detallada documentació, ni cal als especialistes de tertulia. Podem, però, prometre que *La Revista* farà aportació de l'antologia d'aquets autors i que la completarà traduint també els poetes Schecs Vrchlincky i Zeyer, com anys enrera havíem traduït Sova, Bezruc, Machar i Brezina, i els poetes eslovacs Sensky i Krasko.

— La mort del reverend Rousselet iniciador dels estudis de fonètica experimental que a casa nostra havien trobat estímulo decidit i aprofitada continuïtat.

— Els primers números de la revista *Proa*, que es publica a Buenos Ayres (Avenida Quintana, 222).

**Aquest número
ha passat per la
censura militar**

Editorial Catalana, S. A.

Rambla Sant Josep, 16, pral.

BARCELONA

BIBLIOTECA LITERÀRIA

Les millors obres dels autors catalans i
les mes famoses de les literatures estran-
geres traduïdes pels nostres més il·lus-
; ; ; ; tres contemporanis : : : :

LA PUBLICITAT

DIARI CATALÀ

Administració:

Passeig de Gracia, 34

BARCELONA

RAMON SUNYER

JOIER

Corts Catalanes, 643

JOAQUIM HORTA

IMPRESSOR

GIRONA, 11

Historia de Catalunya

de N'Antoni Rovira i Virgili

Se subscriu a les següents llibreries:

Verdaguer, Rambla del Mig, 5.—Puig Al-
fonso, Plaça Nova, 5.—Editorial Poliglo-
ta, Patritxol, 8.—Nacional Catalana, Gran
Via, 613.—Llibreria Italiana, Rambla Ca-
talunya, 125.—Llibreria Catalonia, Plaça
Catalunya, 17 i a la direcció de Edicions
Pàtria, Diputació, 95. BARCELONA

TALLER DE JOIERIA

JAUME MERCADÉ

PASSEIG DE GRÀCIA, 46

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

Administració: Rambla de Catalunya, 125 - Telef. 850 G.

SUBSCRIPCIÓ TRIMESTRAL

Barcelona	2'50 ptes.
Fora	3'00 »
Quota de protector	15'00 »
Quadern senzill: 0'50 ptes.	

Tarifa d'anuncis per inserció

1 pàgina	50 ptes.
1/2 »	28 »
1/4 »	15 »
1/8 »	8 »

Publicacions de LA REVISTA

Darrers llibres publicats

<i>La Gesta dels Estels</i>	de J. SALVAT-PAPASSEIT	volum 53 de la Colecció
<i>La Joia del Camí</i>	d'ANTONI CLOSAS	» 54 » »
<i>L'Emotivitat Popular en el Cançoner de Catalunya</i>	de J. FORNELL	» 55 » »
<i>Entre la Crítica i l'Ideal.</i>	de J. M. LÓPEZ-PICÓ	» 56 » »

A PUNT DE SORTIR

Assaigs sobre els moviments socials a Catalunya en el segle XIX
per Manuel Raventós : Recull d'articles de J. M. Capdevila

LA REVISTA porta publicats 56 volums de la Colecció General, 6 volums de Lírics Mundials, 2 volums d'Escrits Polítics, 4 volums d'Artistes Catalans Contemporanis, 1 volum de Teatre i 2 Almanacs, formant un total de 71 llibres.

LLIBRERIA ITALIANA

DIARIS, REVISTES, PUBLICACIONS i LLIBRERIA GENERAL

Rambla de Catalunya, 125-Tel. 850 G.-BARCELONA

NOVETATS

AMADE: <i>Renaissance Litteraire en Catalogne au XIX siecle</i>	Ptes. 10'00	PRAT DE LA RIVA: <i>La Nazionali- ta catalana. Pref. e trad. C. Giar- dini</i>	» 8'15
AMADE: <i>Bibliographie Critique.</i>	» 2'50	VILDRAC: <i>Le Paquebot Tenacity</i>	» 3'40
JORDANA C. A.: <i>Quatre venjances</i> Ptes. 4'00		VILDRAC: <i>M. Auclair.- Le Pelerin</i>	» 3'40
GANDHI: <i>La Jeune Inde</i>	» 4'25		
PIRANDELLO: <i>L'Humorismo</i> , ...	» 2'70		

GUIA CATALANA DE FERROCARRILS

Indicador general d'autòmnibus i altres vehicles de
transport públic de passatgers a tot Catalunya

Es publica cada mes

Preu: Una pesseta